

Oorzaak en gevolg van een brand

door D. Buiter.

De kalender wees donderdag 31 januari 1889 aan. Het anders op een door-de-weekse winteravond zo rustige Steenwijk was in rep en roer. Er was veel volk op de been, dat zich in de richting van het centrum van de stad spoedde. De schutterij posteerde zich op bepaalde belangrijke plekken en surveilleerde door de gehele stad. De politie hield de menigte op een afstand en burgemeester Tinco Martinus Wentholt deed zijn uiterste best om alle activiteiten in goede banen te leiden.

Wat was er die donderdagavond aan de hand en waardoor waren de Steenwijkers zo in paniek geraakt? Boven de stad hingen donkere rookwolken en er was een felrode gloed te zien: er woedde een grote brand in de Onnastraat. Een brand die, aangewakkerd door een felle westenwind, zich snel verspreidde en in de kortste keren een zestal huizen in lichterlaaie zette.

In het achterhuis van de boerenwoning van Albertus Bakker zou men die avond een carrousel opkalefateren. Als gevolg van het koken van lijnolie, benodigd voor het maken van verf, veroorzaakte een uitlaande vlam brand in de schuur waar landbouwprodukten als hooi en stro aanwezig waren. De brand, die om zes uur was ontstaan, sloeg over naar de belendende panden en een zee van vonken verspreidde zich over een groot gedeelte van de stad. De huizen aan de overkant van de smalle Onnastraat liepen danig gevaar. Sommige boerenhuizen in de Molenstraat werden aan de achterkant bedreigd. Zij vatten vlam, maar de brandweer slaagde er met behulp van de bewoners in het vuur te doven.

Hoewel de brandspuiten uitstekend dienst deden, gelukte het niet om de brand te blussen. De zes huizen brandden tot de grond toe af. De schade was groot. De inboedels werden grotendeels vernield. Het aanwezige vee kon bijtijds in veiligheid worden gebracht, maar "een paardje schoot er een stuk van zijn oor bij in (sic!)". De draaimolen met de daarbij behorende toestellen werd een prooi der vlammen.

Om tien uur was er nog slechts een rokende puin hoop over. De bewoners van de afgebrande huizen waren: de kleinlandbouwer/veehouder en tevens loonslachter A. Bakker, de wed. J. Kuiper, de turfmaker A. van Dijk, de wed. S. de Groot, de winkelierster wed. Meijer de Lange en de grof- en hoefsmid K. Buddendijk. De gedupeerde carrouselhouder was L. Hoffschlag*). De Christelijke Gereformeerde kerk, die vlak bij de afgebrande woningen stond, liep wonder boven wonder geen schade op.

Daags na de brand vroeg de bevolking zich af of de tijd niet rijp was dat in Steenwijk een vrijwillige brandweer in het leven werd geroepen. Wellicht zouden daardoor in geval van brand de zaken beter geregeld kunnen wor-

Steenwijk
naar de Platte van de G. G. G. G. G.

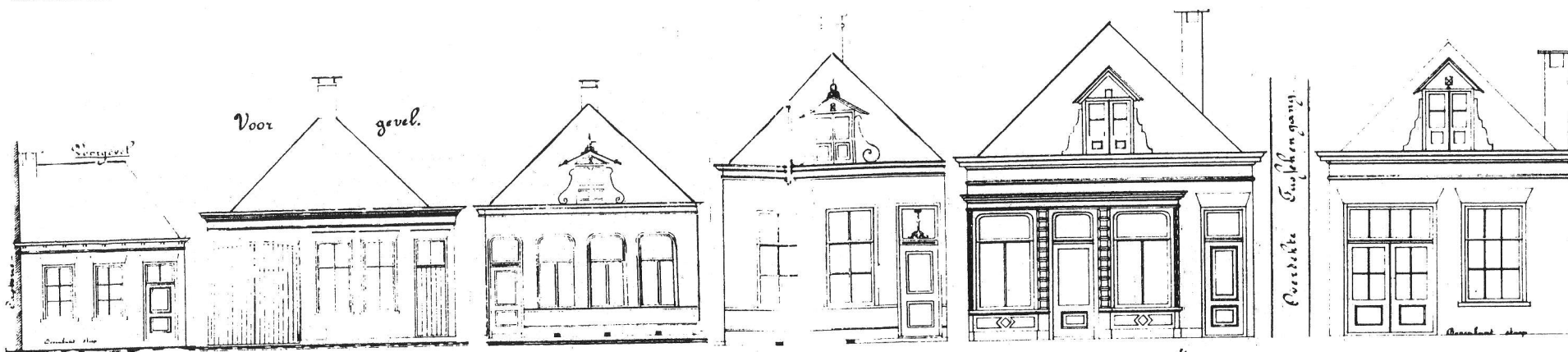
Woonhuis voor A. Bakker.

~~Woonhuis voor A. Bakker.~~
Woonhuis voor A. Bakker.

Woonhuis

Woonhuis waarin bakkerij

Woonhuis met Smederij

Reconstructie gevelwand westzijde Onnastraat (ged.) - situatie 1889.

den en de aanwezigheid van overtollig personeel kunnen worden voorkomen. Ook in de gemeenteraad (vergadering van 15 februari 1889) kwam deze vraag aan de orde. Burgemeester en wethouders deden de toezegging om met plannen tot reorganisatie van de brandweer te komen. Pas op 28 juli 1891 werden die plannen door de raad behandeld en aanvaard. Eén van de maatregelen, die daarna werd genomen, was het plaatsen van brandspuithuisjes op vier plaatsen in de stad.

De eigenaren van de afgebrande woningen bleven niet bij de pakken neerzitten. Al spoedig dienden zij bij het gemeentebestuur herbouwplannen in. Nog hetzelfde jaar werd het door de brand ontstane gat in de Onnastraat weer opgevuld.

Aan de hand van de tekeningen, behorende bij de in 1889 verleende bouwvergunningen, kon een reconstructie worden gemaakt van de gevelwand van dit gedeelte van de Onnastraat. Vijf huizen zijn in de loop der jaren ingrijpend veranderd. Een aantal is verbouwd tot winkelpand. Eén van de huizen, het dichtst bij de Christelijke Gereformeerde kerk gelegen, bevindt zich nog vrijwel in de oorspronkelijke staat, maar is helaas in verval. Een schets van deze reconstructie is hierbij afgebeeld.

In de Onnastraat staat thans een fraai gerestaureerd gebouw, dat grote gelijkenis heeft met één van de in 1889 gebouwde huizen. In dit gebouw - Onnastraat 3 - is voorjaar 1986 een kermis- en circusmuseum gevestigd. Hier is ook een (miniatuur-)carrousel te zien.

Ter geruststelling: het ligt niet in de bedoeling dat de suppoost Piet Jongedijk daar zelf verf gaat maken.

Markt →

*) Luitje Hoffschlag, geboren op 2 januari 1852 te Steenwijk, was aanvankelijk eigenaar van een meubelmakerij aan de Markt te Steenwijk. Omstreeks het midden van de jaren tachtig koos hij een ander beroep: hij werd carrouselhouder. Hij woonde ook toen nog aan de Markt.

Op 22 september 1890 vestigde hij zich in Zuidveen (gemeente Steenwijkerwold), eveneens als carrouselhouder. Een jaar later vertrok hij naar Meppel. Op 23 december 1901 kwam hij vanuit Amsterdam in Steenwijk terug, alwaar hij zijn oude beroep van meubelmaker weer ging uitoefenen. Op 30 november 1904 verhuisde hij naar Achterbuurt (thans Witte Paarden) in de gemeente Steenwijkerwold. Hij overleed daar op 20 juli 1905.

Bronnen:

Oprechte Steenwijker Courant van 4 februari 1889 (archief Boom Pers te Meppel).

Gemeentearchief van Steenwijk; brandrapport d.d. 1 februari 1889, raadsnotulen 1889-1891, bevolkingsregisters 1880-1890, 1890-1900 en 1900-1910.

Gemeentearchief van Steenwijkerwold (gedeponeerd in de archiefbewaarplaats van gemeente Steenwijk); bevolkingsregisters 1890-1900 en 1900-1910.

Adres van de auteur:

Bergsteinlaan 88, 8334 MR Tuk, tel. 05210 - 14026.